

MĚSTO VSETÍN

památky

Město Vsetín

památky

Obsah

Vsetínský zámek	2
Maštaliska	4
Stará radnice	5
Nová radnice	6
Římsko-katolický kostel Nanebevzetí Panny Marie a fara	7
Evangelický kostel Dolního sboru a fara	8
Evangelický kostel Horního sboru a fara	9
Barokní sochy Immaculata a sv. Jana Nepomuckého	10
Kříž na bývalém hřbitově na Sychrově, kříž na Dolním nám., barokní kříž u kostela	11
Barokní kašna	12
Občanská záložna č.p. 166	13
Měšťanský dům č.p. 339	14
Komerční banka	15
Obchodní dům Rodinger	16
Jesle a mateřská škola č.p. 1537	17
Vodní elektrárna u Křivačkárnny	18
Venkovský dům č.p.74 a sušárna ovoce	19
Hrob a památník československých vojáků	20
Památník osvobození	20

Autor textu PhDr. Tomáš Baletka PhD (kromě textu str. 19 a 20)

Fotografie: titulní strana a strany 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 Robert Novosad, strany 5, 6, 7, 10, 18, 19 Jiří Žůrek, strany 2 a 4 Zdeněk Hartinger, strana 20 Mgr. Jaromír Matušů.

Vydalo město Vsetín Svárov 1080, 755 24 Vsetín. Telefon +420 571 491 111, e-mail: posta@mestovsetin.cz

www.mestovsetin.cz

Vsetínský zámek

Vsetínský zámek je bezpochyby nejstarší dochovanou historickou budovou ve Vsetíně a zároveň jeho přirozenou dominantou a symbolem města. Patrně někde na místě dnešního východního zámeckého traktu stávala gotická tvrz, poprvé vzpomínaná v roce 1464, jejímž pozůstatkem by mohly být sklepy pod zámkem. Nevíme, nakolik může tvrz navazovat na stavební činnost pověstmi opředeného řádu templářů, kteří Vsetín prokazatelně vlastnili v letech 1297-1308 a zda není přímo totožná s oním záhadným hradem Friendsberkem, který je v souvislosti se Vsetínem uváděn v roce 1308. Vsetínská tvrz sloužila především jako sídlo správy panství

a obydlí pro vrchnostenské úředníky, protože majitelé Vsetína vlastnili obvykle významnější sídla. Jako svou rezidenci si Vsetín zvolil teprve Zikmund Nekeš z Landeka, po jehož smrti v roce 1591 zdědila panství jeho dcera z prvního manželství Lukrécie Nekšovna. Byla vychovávána na hradě Lukově u svého strýce Václava Nekše z Landeka, po jeho smrti v roce 1606 proto Lukrécie zdědila také panství Lukov a Rymice. O bohatou dědičku byl značný zájem a když v roce 1608 zemřel její první manžel Arkléb z Víckova, provdala se v květnu následujícího roku za Albrechta z Valdštejna. Historikové mnohdy ještě dnes tvrdí, že nevěsta

byla mnohem starší než Albrecht, ve skutečnosti nebyl věkový rozdíl tak velký, v roce 1609 mohlo být Lukrécii nejvýše 28 let, Albrechtovi bylo 26 roků. Když Lukrécie v roce 1614 zemřela, zdědil Albrecht z Valdštejna všechny její majetek, včetně Vsetína. Za stavovského povstání Valdštejn v r. 1619 přeběhl k císaři i se stavovskou vojenskou pokladnou, vsetínské panství mu bylo samozřejmě zkonfiskováno a přiděleno Janu Adamovi z Víckova, který ho však v důsledku porážky stavů na Bílé hoře pozbyl a panství se vrátilo zpátky Valdštejnovi. Ten ale Vsetín nedržel dlouho, v roce 1623 panství prodal Zdeňkovi Žampachovi z Potštejna, od něhož v r. 1632 koupil vel-

kostatek ostříhomský arcibiskup Petr Pázmány. V roce 1652 od Petrova synovce Mikuláše Pázmányho koupil vsetínské panství hrabě Jiří Illésházy z Illésházy. Jeho potomkům patřil zámek s panstvím až do roku 1827. V roce 1708 přepadli a vypálili Vsetín uherští povstalci (tzv. Kuruci), kteří se dostali také do zámku. Vnikli do něj přízemními okny, pobili na 70 lidí a nakonec zámek zapálili. V ruinách ležel zámek až do roku 1722, kdy byl znovu upraven k bydlení. V letech 1732-1733 byl navíc rozšířen, k zadnímu traktu byly přistavěny obývací pokoje a byla zrušena zámecká kaple.

Poslední držitel zámku z rodu Illésházy, hrabě Štěpán (1762-1838), byl vzdělaný muž, honosil se doktorátem svobodných umění a filosofie a zastával přední místa ve státní správě. Jelikož jeho manželství s hraběnkou Terezií Barkóczyovou zůstalo bezdětné, odkázal v roce 1827 panství svým dětem, které vzešly z jeho nemanželského vztahu s hraběnkou Terezií z Gattenburku, provdanou za Karla Scharfa. Jejich dědické podíly vykoupil v r. 1831 rytíř Josef Wachtler, manžel Sidonie, jedné z dědiček. Josef Wachtler pocházel z měšťanské rodiny z Bratislavy, jeho otec byl loďářským mistrem a velitelem městské milice, ale byl povýšen do šlechtického stavu. Josef Wachtler se pustil do reformy vrchnostenského podnikání a podporoval zavádění průmyslových podniků. Nechal také v letech 1833-1834 zámek přestavět v duchu tehdy módního

klasicismu, celkový renesanční ráz stavby zůstal přesto zachován. Wachtler také založil přilehlý zámecký park se vzácnými dřevinami místo cesty, která původně vedla mezi zámkem a kostelem ke starému hřbitovu za zámkem. V roce 1857 prodal rytíř Wachtler panství belgické dřevařské společnosti Société civile de Wsetin a Bruxelles, která vzápětí zahájila rozsáhlé kácení lesů. Lesy přivábily na Vsetín další majitele zámku, průmyslnickou rodinu Thonetů, kteří velkostatek získali v r. 1890. V roce 1915 část zámku shořela, zničena byla celá střecha i s věží. Do původní podoby byl zámek vrácen až v letech 1923-1925, tehdy byla bání věže místo původní šedé břidlice pokryta měděným plechem. Posledními soukromými majiteli zámku byla od r. 1938 Marie Baťová a její syn Tomáš. V únoru 1949 byl zámek převzat do národní správy. V letech 1963-1974 byl zámek velkými náklady opraven a od 9. 5. 1975 znovu zpřístupněn veřejnosti.

Už od roku 1964 je zámek sídlem Okresního vlastivědného muzea, dnes Muzea regionu Valašsko ve Vsetíně. V zámku je místo jak pro stálé muzejní expozice, tak i pro pořádání krátkodobých výstav. Od roku 2003 byla zpřístupněna vyhlídková zámecká věž. Společenský mramorový sál (kapacita 200 osob) je využíván pro nejruznější kulturní akce. Vstup do všech přízemních prostor zámku je bezbariérový.

Maštaliska

čp. 3, 4

Za původní Maštaliska musíme považovat pouze nárožní část takto nazývané budovy (čp. 3), neboť dnešní neorenesanční fasáda vzniklá na konci 19. století v sobě zahrnuje průčelí domů čp. 3 a 4, dům čp. 4 byl přikoupen až v roce 1850 a zvýšen o patro. Starobylé zdivo ve svém jádru možná ještě pamatuje začátek 17. století. Tehdy zde za Albrechta z Valdštejna, který měšťanům odebral šenkovní právo, byl zřízen tzv. panský šenk, část budovy sloužila jako hospodářské zázemí zámku. V roce 1708 za vpádu uherských povstalců (tzv. Kuruců) dům vyhořel, stejně jako celý Vsetín. Na místě původní stavby nechala vrchnost krátce poté postavit dům nový, který sloužil jako hospodářský dvůr, konírny pro 50 koní (odtud název Maštaliska), v přízemí byl umístěn vrchnostenský šenk a solnice, v patře

byl byt daňového výběřčího. Za napoleonských válek tu byl provizorně umístěn lazaret a v době epidemie cholery v letech 1831-1836 tu byla cholerová nemocnice. Šenk se přestěhoval do míst tzv. Horního šenku (později zde vyrostla budova okresního úřadu), od roku 1865 zde byla umístěna dočasně ve dvou pronajatých místnostech dvojjazyčná měšťanská škola pro děti zámožných občanů a úředníků, do r. 1900 tu byla košíkářská škola. Dnešní podobu vtiskl Maštaliskům po roce 1893 vsetínský architekt Michal Urbánek, na základě jehož projektu byla fasáda obohacena o cimbuří a nárožní věžičky. Maštaliska pak byla využívána jako byty pro úředníky velkostatku, po roce 1947 ale začal objekt upadat, sloužil jako útočiště různým obskurním provozům a dílnám, např. tu byla výroba rakví. Na konci 80. let 20. století se plánovala přestavba a rekonstrukce budovy pro kulturní účely, ale velkorysé záměry byly po roce 1989 načas odloženy. Teprve využitím evropských dotací byla Maštaliska na počátku 21. století kompletně rekonstruována podle projektu architektky Taťány Tszoumasové a zařízen tzv. Podnikatelský inkubátor, jehož cílem je pomoc začínajícím podnikatelům. Druhou institucí, která se tu usídlila, je Centrum transferu technologií. Před Maštaliskou přes cestu stojí památník sochaře Zdeňka Němečka, tzv. Rebel, připomínající valašská povstání za třicetileté války.

Stará radnice

Stará vsetínská radnice byla snad tím nejmarkantnějším atributem městské samosprávy. Dochovaná stavba pochází z let 1720 -1721 a stojí na místě původní dřevěné radnice, která v roce 1708 za nájezdu uherských povstalců lehla popelem stejně jako městský archiv, který v ní byl uchováván. Od roku 1708 tak vsetínští měšťané radnici neměli, což vážně ohrožovalo výkon hrdelního práva. To se ukázalo zvláště poté, co v roce 1716 uprchl z chatrného radničního žaláře jakýsi zbojník. V únoru 1719 bylo proto nařízeno, aby stavbu radnice provedlo

vsetínské panství, do té doby měli být delikventi z důvodů bezpečnosti vězněni na vsetínském zámku. Velkostatek s tímto rozhodnutím sice nesouhlasil, ale nakonec byla na jaře roku 1720 přeci jen stavba zahájena. Radnice po dokončení vypadala poněkud jinak než dnes. Její průčelí zakončovala atika, která zakrývala pohled na sedlovou střechu. Štít byl ozdoben třemi kamennými koulemi a uprostřed střechy vyčnívala radniční vížka. Z náměstí se do radnice vstupovalo dvoustranným kamenným schodištěm zakončeným malou pavlačí. Všechny dřevěné části budovy (jako okenní rámy či vížka na střeše) byly natřeny červeně. Část přízemí radnice a rad-

niční sklep sloužily jako městská šatlava. V roce 1850 byla radnice opravena a rozšířena o vězení, přistavené vzadu za radnicí (bylo zbořeno v roce 1967) a sloužila pak jako sídlo okresního soudu a berního úřadu. Teprve v roce 1887 provedl stavitel Michal Urbánek přístavbu záchodů v přízemí i v patře, zároveň byla opravena celá fasáda a střecha. V letech 1947-1948 byla stará radnice upravována pro příští městské muzeum, od března 1950 až do roku 1992 tu sídlil okresní archiv. Po celkové rekonstrukci budovy v letech 1994-1998 našla ve Staré radnici útočiště obrazová galerie a je zde také zasedací síň pro slavnostní příležitosti.

Nová radnice

Na konci 19. století se velmi citelně projevoval nedostatek prostor pro městské úřadování. Obec proto v r. 1897 zakoupila tzv. Horní šenk v severovýchodním rohu Horního náměstí a do jeho přízemí se nastěhovaly obecní kanceláře. Ani to však problém s nedostatkem místa neřešilo a proto se město usneslo postavit úplně novou radnici. Za tím účelem byly vykoupeny dvě zchátralé chalupy v sousedství a stavitel Michal Urbánek vypracoval předběžné plány a rozpočet, které posloužily jako směrnice pro vypsání konkursu na stavbu. V březnu roku 1898 byla po dlouhém jednání nakonec stavba zadána staviteli Michalu Urbánkovi, který slevil ze svého rozpočtu o 15 procent. Okolnosti, za jakých Urbánek zakázku na stavbu nové radnice získal, byly už ve své době předmětem živých diskuzí o korupci

v obecním výboru. Navzdory všemu ale byla honosná stavba v novorenesančním slohu již v dubnu 1899 dokončena a přestěhovaly se tu městské kanceláře, část budovy si pronajal advokát JUDr. Karel Barvič a část radnice sloužila jako byty. První slavnostní schůze obecního výboru se v zasedací síni nové radnici konala až v květnu 1900. Vstup do radnice zdobí vyvýšený vchod se dvěma sloupy a dvěma sloupovými karyatidami, které nesou balkon přístupný z velké zasedací síně v 1. poschodí. Zasedací síň byla opatřena

vyššími okny a galerií proti průčelní stěně. Na kamenné balustrádě balkónu je umístěn velký kamenný znak města Vsetína, pod římsou byl pak zlatý nápis „Radnice“. Průčelí budovy bylo vyzdobeno medailony významných osobností českých dějin. V říjnu 1909 začalo v pronajatých prostorách v celém prvním poschodí a 4 místnostech v přízemí nové radnice úřadovat nově zřízené okresní hejtmanství na Vsetíně, které v r. 1929 získalo celou budovu a obecní úřad se přestěhoval do novostavby činžovního domu na Podsedkách. Okresní úřad (do roku 1989 okresní národní výbor) sídlil v budově do roku 1996, kdy jej dostala do užívání okresní, později územní vojenská správa, která tu měla sídlo do roku 2002. V současné době slouží budova jako hotel.

Římsko-katolický kostel a fara

Původně stál ve Vsetíně kostel za zámekem v místech hasičské zbrojnice. Šlo o dřevěnou stavbu s věží a dvěma zvony, kolem býval hřbitov. Při tureckém vpádu na Vsetín v r. 1683 tento kostel shořel do základů, jedinou památkou po něm byl zvon z roku 1523, umístěný později v katolickém kostele

v Hovězí (za 1. světové války byl roztaven). Šest let neměl Vsetín vůbec žádný kostel. Až počátkem roku 1683 daroval hrabě Jiří Illésházy na kostel a faru rozestavěný nový zámek, který pro něj stavěli italští kameníci od r. 1655 níže pod původním zámekem. Farníci pak tento nedostavěný zámek přestavěli na kostel, některé stavební prvky prozrazují dodnes původní určení stavby, jako jsou nárožní rondely, na nichž jsou patrné střílny, ve farní zahradě trčí z kostelní zdi konzoly bývalého zámeckého balkónu. Katolický kostel měl původně šindelovou mansardovou střechu jako sousední zámek. Dne 26. července 1840 večer se při prudké vichřici a bouři zřítíl štít kostela a probořil strop, čímž byl poškozen i chór

a zničeny varhany. Aby měl tehdejší majitel panství Wachtler lepší vyhlídku ze zámku, byla v říjnu 1840 na kostele zřízena jen nízká střecha a také vysoká věžní baň nebyla již obnovena. Místo ní na snížené věži byla zřízena jen zvonovitá stříška, podobná jako na bočních vížkách kostela. Všechny střechy kostela byly pokryty šedou břidlicí. Znovu až na jaře 1889 byla kostelní věž stavitelem Urbánkem zvýšena a dostala dnešní barokní ráz. A v srpnu téhož roku na ní byly zavěšeny tři zbrusu nové zvony, ulité ve Vídeňském Novém Městě. Za války byly však zabaveny a roztaveny, nové zvony získal kostel v r. 1921. V roce 1892 získal kostel novou klenbu s plochým dřevěným stropem.

Evangelický kostel Dolního sboru a fara

po delším jednání vybráno místo Na Podsedkách, kde kostel stojí dosud. Podle císařského nařízení měly být evangelické kostely velmi prosté, bez věže a zvonů, musely stát stranou od silnice, resp. alespoň vchod neměl být přímo z ulice. Podle těchto propozic byl také postaven první toleranční kostel ve Vsetíně, byla to nízká, tmavá budova, krytá vysokou šindelovou střešou se dvěma plechovými kohouty na koncích střešního hřebene. V průčelí bylo jedno malé okno, v bočních stěnách 5 stejných oken. Pavlače obepínaly tři kostelní stěny a byly tak nízko posazeny, že se na ně dalo vylézt z kostelních lavic. Po rozdělení evangelické církve na augšburskou a helvétskou v r. 1784 sloužil kostel dočasně oběma konfesím, což bylo nutně příčinou sporů, které byly odstraněny až stavbou helvétského kostela v r. 1827. V letech 1881–1898 byl kostel s velkými finančními obětmi a za pomoci sbí-

Po vydání tolerančního patentu v r. 1781 konali vsetínští evangelíci zpočátku bohoslužby v Bubelově stodole na Jasence u čp. 187, ale hned následujícího roku začali stavět vlastní kostel a faru se školou. Protože původní záměr postavit kostel naproti zámku narazil na hradbu nesouhlasu vrchnosti a katolíků, bylo

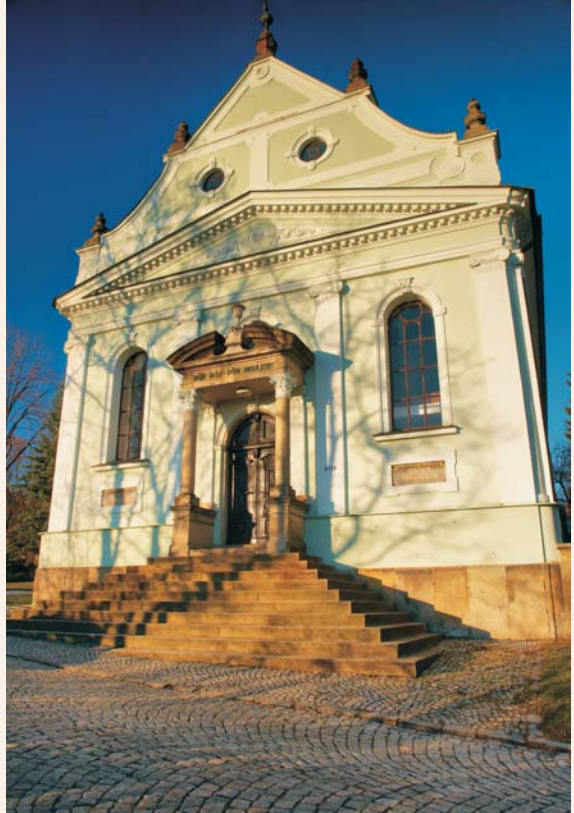
rek po celé monarchii upravován podle plánů stavitele M. Urbánka, vyhotovených už v r. 1858. Kostelní budova byla zvýšena o 3 metry a u kostela vyrostla věž vysoká 37 a půl metru, v r. 1882 byly pro kostel ulity v německé Bochumi tři zvony.

Evangelický kostel Horního sboru a fara

Když v roce 1784 došlo k rozdělení vsetínských evangelíků na tehdy jediné státem uznávané konfese augšburskou a helvétskou, sloužil oběma vyznáním dlouho toleranční kostel, postavený v r. 1782 (tzv. kostel Dolního sboru). Bylo to pochopitelně zdrojem mnoha nesnází a sporů, které ustaly až postavením nového kostela pro helvétskou konfesi v r. 1827 o něco výše u nynějšího hřbitova. Opět smělo jít jen o prostou modlitebnu bez věže, s vchodem stranou od ulice. V roce 1892 byl kostel upraven fakticky do dnešní podoby, byla obnovena jeho fasáda a nad schodištěm u hlavního vchodu byl vybudován novorenesanční portál, jenž byl vůbec prvním dílem Dušana Jurkoviče ve Vsetíně, který tehdy asistoval hlavnímu stavbyvedoucímu, jímž byl vsetínský architekt M. Urbánek. Obě konfese se v roce 1923 sloučily v jedinou církev československou evangelickou.

Barokní sochy Immaculata a Jana Nepomuckého

Zbožnosti jednoho z držitelů panství Vsetín, hraběte Jana Křtitele Illésházyho, vděčí město za nejednu barokní sochařskou památku. Některé dosud stojí na svých původních mís-

tech. Jednou z nich je i socha Neposkvrněného početí Panny Marie, zvaná též krátce Immaculata (lat. neposkvrněná), kterou bylo Horní náměstí ozdobeno v roce 1770. Autorem nejen této, ale i několika dalších soch a křížů v okolí Vsetína, byl meziříčský sochař Šebestián Hertl, původem z Bavorska. Z jeho dílny vyšla také socha sv. Jana Nepomuckého, datovaná do roku 1776, která nahradila starší a skromnější sochu téhož světce, která byla přenesena do Hovězí. Hertlovy sochy stojí na rozhraní stylů baroka a rokoka, přičemž rokokové prvky převažují a začleňují se tak do širokého dobového proudu slohového synkretismu. Socha Immaculaty se rozhodně řadí k vrcholným dílům Hertlovy tvorby. Hovoříme-li o Hertlovi a jeho sochách, nesmíme opomenout meziříčského kameníka Šimona Závodníka, který pocházel z Černé Hory (u Boskovic) a v Meziříčí se etabloval především díky sňatku s vdovou po meziříčském kameníkovi Floriánu Šichorovi (v r. 1767), čímž získal jak Šichorovu chalupu v meziříčském dolním předměstí, tak také kamenickou dílnu. Závodník je autorem většiny podstavců pro Hertlovy sochy a ani u těch vsetínských tomu není jinak.

Kříž na bývalém hřbitově na Sychrově

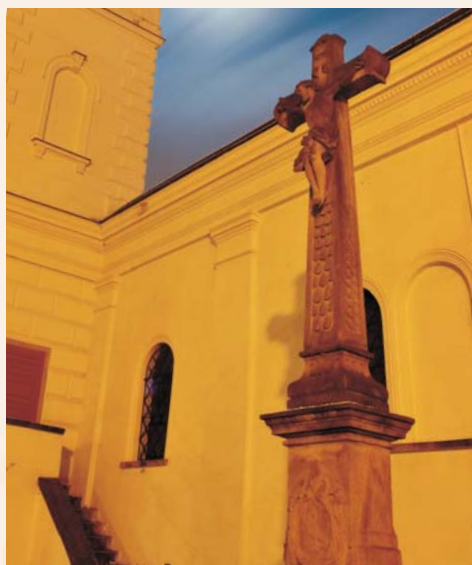
Kříž z roku 1767 hned za zdí zámecké zahrady stojí na místě bývalého vsetínského farního kostela, který byl vypálen v září 1683 uherskými rebely. Kolem kostela se rozkládal také hřbitov, který se přestal používat až roku 1835. Kříž ale na svém místě nestojí odjakživa, původně ho totiž nechal tehdejší majitel panství hrabě Jan Křtitel Illésházy postavit u mostu na Dolní město. V těsné blízkosti kříže stál až do roku 1900 pískovcový pomník Alžběty Vaňkové, která zemřela ve věku 19 let 25. června 1662 těsně před svatbou s Janem Michonkem z Meziříčí. Dnes je tato náhrobní deska restaurována a uložena v lapidáriu v kostele sv. Trojice ve Valašském Meziříčí. V příjemném zákoutí na původním místě je umístěna její kopie, smutný osud mladé dívky si pak lidová slovesnost přibásnila v dojemné pověsti o krásné Alžbětě.

Barokní kříž u kostela »

Kříž před vsetínským farním kostelem z roku 1783 býval dříve spojován se jménem meziříčského sochaře Šebestiána Hertla, což je však stěží možné z časového hlediska (Hertl působil v Meziříčí nejpozději do roku 1775) a vylučuje to i umělecko-historický rozbor. Ve srovnání se známými Hertlovými pracemi má kříž spíše průměrnou kvalitu, charakterizovanou zhrubnutím forem, zkratkovitostí proporcí a poněkud zemitějším výrazem.

Kříž na Dolním náměstí

Kříž na Dolním náměstí z roku 1775 je sice památkou prastarou, jeho dnešní umístění je však více než druhotné. Původně totiž stál na rozhraní Vsetína a Janové a teprve v roce 1848 byl přenesen na vsetínské Dolní náměstí. Na sokl kříže pak byla zanášena výšková znamení hladiny rozvodněné Bečvy v roce 1854 a 1907. Když byl v roce 1968 kříž dočasně přemístěn na hřbitov na Horním městě, výškové údaje mohly lehce vyvolávat představu, že Vsetín zasáhla potopa biblických rozměrů. Kříž byl proto po několika letech na naléhání veřejnosti a doporučení kompetentních úřadů po zásluze přemístěn zpátky na své místo na Dolním náměstí.

Barokní kašna na Horním náměstí

Před starou vsetínskou radnicí na Horním městě je dnes malý parčík s kašnou a dvěma barokními sochami. Kašna zde existovala jistě již na počátku 17. století, první určitou zprávu o ní máme z roku 1652, když se v ní utopila dceruška Jiřího Noska. V roce 1814 byla kašna vyzděna. V létě roku 1873 nechala obec postavit kolem kašny kamennou obrubu, jež byla do té doby dřevěná a zřídila druhou cisternu pod Kopečkem, do níž byla svedena voda stékající z cisterny na Horním náměstí. V roce 1890 dostala kašna kovovou mříž a když byl v letech 1909-1910 zřízen městský vodovod, byla kašna z podnětu Okrašlovacího spolku opatřena vodotryskem, který věnoval městu Vsetínu stavitel Karel Kress.

Občanská záložna

čp. 166

Budovu Občanské záložny vedle hostince Snaha stavěl vsetínský architekt Michal Urbánek v letech 1895-1896. Řadový jednopatrový dům v novorenesančním slohu vyrovnává svah ulice hladkou podnoží, v přízemí je naznačeno kvádrování a fasáda je členěna římsami a okny. Shodou okolností navštívil v té době Valašsko malíř Mikoláš Aleš, s nímž

se Urbánek sprátelil na Národopisné výstavě v Praze. Aleš u Urbánků na půdě, kde našel dost místa pro improvizovaný ateliér, navrhl pro fasádu záložny sgrafitovou výzdobu: dva žánrové valašské výjevy, 20 vlysových návrhů mezi římsy a menší figurální kresby - vše ve skutečné velikosti. Alšovy kresby pak přenesl na omítku mistr sgrafitář Josef Bosáček z Plzně. Nad levými okny záložny je černobílé sgrafito, znázorňující idylu na salaši (baču s ovceci před kolibou), na protějším sgrafitu je valašská chalupa s valašským párem ve vsatském kroji. Mikoláš Aleš navrhl rovněž různé ornamentální výplně, linky i nápis „Občanská záložna“ z českého renesančního písma. Uprostřed hlavního vlysu v průčelí budovy měl

být vyznačen nějaký symbol spořivosti a mistr Aleš do návrhu nakreslil křečka, městská rada tam však chtěla raději včelu. Jiné Alšovy návrhy vnitřní výzdoby už se nerealizovaly, např. bůh Radegast na koni, postava valašského portáše a různé medailony, především asi z „úsporných důvodů“. Za svou práci dostal Aleš odměnu 400 zlatých. Na půdě Urbánkovy chalupy bylo pak v r. 1926 nalezeno několik zapomenutých a značně poškozených Alšových návrhů, které za 70.000 Kč koupila od vsetínského Družstva sokolovny pražská banka Slavia. Alšova sgrafita jsou jediná na celé Moravě, mj. také proto se jim v r. 1923 a znovu 1958 dostalo odborné péče a obnovy podle původních Alšových kartonů.

Měšťanský dům

čp. 339, 340 - průčelí

Předchůdcem dnešního honosného měšťanského domu s Kobzáňovými sgrafity byly dvě chalupy, které nesly v 18. století popisná čísla 39 a 40 a po přečíslování domů v roce 1885 čp. 339 a 340. V 2. polovině 19. století tu byl zřízen hostinec, který získal v roce 1900 Hugo Březáček, rodák z Brumova a po něm převzal v roce 1923 živnost jeho syn Emil Březáček. Ten v letech 1923-1925 dům rozšířil o novou místnost přestavbou průjezdu sousedního domu čp. 340, který odkoupil. V letech 1927-1928 nechal hostinec zvýšit podle plánů vsetínského stavitele Františka Gebauera o první a druhé poschodí a změnil tak fakticky hostinec na hotel. Příležitost dostal také akademický malíř Jan Kobzáň, jehož sgrafito s vyobrazením zbojníků a mravoučná sentence „Popíjaj, popíjaj, nekradni, nezbijaj“ na fasádě domu je svědectvím o přátelství mistra Kobzáně a rozšafného hoteliéra. Hostinský Emil Březáček se natrvalo zapsal do historie Vsetína nejen svou statnou postavou (vážil kolem 140 kg). V roce 1946

vydal brožurku, v níž popsal své neradostné prožitky z koncentračního tábora Dachau, v němž strávil téměř tři měsíce. Jeho přečin nebyl nikterak závažný, odmítl totiž dne 14. 6. 1939 ve dvě hodiny odpoledne obsloužit několik nacistických pohlavárů, kteří se marně dožadovali volského oka se salátem, neboť po proběhlém trhu na Dolním náměstí měl Březáček všechny obědy vyprodány. Březáček měl velké štěstí, že byl 15. 9. 1939 propuštěn na svobodu. S nespokojenými hosty měl hotel problémy i v pozdějších dobách. Patrně někdy v roce 1960 tu těsně po zavírací době sestřelil dvěma ranami z pistole namol opilý velitel Lidových milicí velké nástěnné hodiny, které visely nad vchodem do nálevny. Vrchní totiž milicionáře upozornil, že už zavírá a nemůže jej obsloužit, což milicionáře zcela pochopitelně poněkud rozladilo. Jak je vidět, Kobzáňova výzva na fasádě prvního poschodí nedokázala nikdy odradit hosty restaurace od páchání nejrůznějších nepravostí. Dnes se mívá se svým původním určením, neboť po roce 1989 v domě sídlily kanceláře Valašských hotelů a restaurací, následně obchod s textilem a nakonec zde zakotvila lékárna. Rovněž tak jméno posledního soukromého majitele vymizelo z názvu podniku, který byl už v roce 1953 přejmenován na hotel Bezkyd. Navzdory tomu je určitě užitečné při procházení kolem tohoto domu pozvednout zrak ke Kobzáňovým sgrafitům, neboť jejich sdělení má nadčasovou platnost.

Komerční banka

Mostecká ul. čp. 364

Na místě dnešní budovy Komerční banky na Dolním náměstí stály původně dřevěné měšťanské domy a chalupy. Vzrůstající zámožnost měšťanů měla ovšem vliv i na pozvolnou proměnu podoby tohoto vsetínského náměstí, na němž od poloviny 19. století začalo přibývat vyšších, patrových domů. Jedním z nich byl i dům obchodníka Jakuba Kohna, postavený v roce 1853, který stál právě na místě budovy Komerční banky. Na podzim 1936 vypsala vsetínská Městská spořitelna na postavení nové budovy soutěž, které se zúčastnilo pět architektů.

Jedním z nich byl i pražský architekt Ludvík Hilgert, původem z moravského Slovácka (nar. 1895 v Kyjově † 1967 v Praze), žák profesora Josipa Plečnika. S Hilgertem spolupracoval na projektu také mladý architekt Antonín Tenzer (1908-2002), oprávněně se dá proto říci, že budova dnešní Komerční banky je jejich společným dílem. Hilgert si byl při projektování vědom toho, že poměrně úzké staveniště je v blízkosti Bečvy, která se

na jaře často vylévá z břehů. Proto disponoval provozní místnosti do mezipodlaží a korpus budovy řešil z větší části jako dvoutrakt, z menší jako trojtrakt, čímž docílil perfektního prosvětlení celého objektu. V této podobě prakticky beze změn slouží elegantní čtyřpatrová budova od 90. let minulého století Komerční bance a. s. a je chráněna jako památka moderní funkcionalistické architektury.

Obchodní dům Rodinger

čp. 342

Dům čp. 342 na Dolním náměstí je další z četných vsetínských realizací pražského architekta Ludvíka Hilgerta. V místech domu stála původně dřevěná chalupa, jejíž majitele můžeme vysledovat až do 17. století. V roce 1657 zde bydlel soukeník Jan Mohelnický a v roce 1675 Jan Křížanovský. Ve 2. polovině 18. století patřila chalupa Měchurům, od roku 1814 Hořanským a od r. 1841 Gregorkům. Už od konce 19. století zde vedla Karolina Gregorková obchod se střížným zbožím, který po její smrti v roce 1919 převzal její švagr František Rodinger, který se svým synem Aloisem založil veřejnou obchodní společnost F. A. Rodinger. V roce 1938 se firma rozhodla dům zbořit a postavit novou prodejnu, své obchodní aktivity proto načas přesunula od dubna 1938 do provizorního prodejního

stánku na Dolním náměstí. V novostavbě obchodního domu se firma mohla zařadit teprve na začátku prosince 1938, třebaže původně bylo plánováno s tím, že už v září by stavba měla být hotova.

Pro architekta Hilgerta představovala úzká parcela sice obtížný, nikoliv však neřešitelný problém. Dům měl sloužit především jako obchodní dům a zároveň měl být v prvním patře byt majitele, ovšem nikoli na úkor provozu v obchodě. Proto se bytové schodiště posunulo až na konec budovy, v přízemí vznikla provozní část s kanceláři a příslušenstvím, podél levé stěny se pak vinul souvislý prodejní pult, na pravé straně vzniklo oddělení pro koberce, linoleum, klobouky, deštníky a oddělení konfekce se zkoušecí kabinou, v užší části domu oddělení pro trikotové zboží. Vchod do obchodu byl zasunut dovnitř, takže pasáž se dala využít také pro nakládání zboží. V prvním patře byl projektován byt o 7 pokojích s příslušenstvím, v podkroví byly 2 pokoje a půda. V souvislosti s novým otevřením obchodu musela firma Rodinger pochopitelně požádat o rozšíření stávající živnostenské koncese, která od roku 1939 zahrnovala prodej modního zboží, pánské, dámské a dětské konfekce, prádla pleteného a stávkového zboží, dámských klobouků, koberců, záclon, linolea a ozdobného zboží. V tomto rozsahu byla živnost vedena až do konce roku 1948, kdy byla likvidována a začleněna do národního podniku Odívání v Gottwaldově.

Jesle a mateřská škola

Kobzáňova ul. čp. 1537

Budova jeslí a mateřské školy se řadí k mnoha vsetínským realizacím architekta Ludvíka Hilgerta (1895-1967), předního představitele školy českého funkcionalismu. Naléhavá potřeba zřídit ve Vsetíně novou mateřskou školku byla po druhé světové válce zvláště citelná, v provozu byly totiž pouze 3 školky. Pro novostavbu jeslí a mateřské školy byl vybrán prostor v Žerotínově ulici u gymnázia. O realizaci stavby se ucházelo 7 firem, z nichž byla vybrána stavitelská firma Vojtěcha Klimka z Opavy. Náklady na stavbu měly činit 5 a půl miliónu Kčs, na což ministerstvo sociální péče poskytlo subvenci 1 a půl miliónu. S hrubými zemními a přidruženými zednickými pracemi se začalo již v lednu 1948, ale v průběhu roku

kvůli nedostatku materiálu stavba poněkud vázla. K jejímu uspíšení přispěly přípravy na výstavu v roce 1949, kdy se uvažovalo o využití budovy jako výstavního pavilonu. Na jaře byla stavba jeslí a školky v celkovém nákladu 9 miliónů Kčs dokončena. Jesle měly nést jméno Gusty Fučíkové, vdovy po komunistickém novináři Juliu Fučíkovi, popraveném nacisty, ta však tuto poctu odmítla. V neděli 14. května 1950 na Den matek byly nové jesle s mateřskou školkou slavnostně otevřeny. Od konce 80. let 20. století zde kromě školky působí také denní stacionář, poskytující ambulantní služby osobám se sníženou soběstačností z důvodu věku nebo zdravotního postižení.

Vodní elektrárna u Křivačkárny

Na Lapači čp. 369

K zajímavým technickým památkám patří vodní elektrárna, která je součástí komplexu budov bývalé továrny na nože firmy Bubela a spol., které na Vsetíně vesměs přezdívali „křivačkárna“ podle zavíracích nožů - křiváků. Po znárodnění přešla továrna pod n.p. Sandrik Bratislava, ale již v roce 1950 objekt převzal národní podnik Moravské

elektrotechnické závody (MEZ) Vsetín, v jehož vlastnictví zůstaly tovární objekty až do privatizace v r. 1996. Výjimečnou památkou na starou vodní elektrárnu u Křivačkárny je také podrobná kronika, kterou velmi čtivě sepsal poslední ředitel podniku Viktor Bubela a zachytil zde celý vývoj továrny od skromných počátků až do její likvidace v březnu 1951.

Budova elektrárny čp. 369 byla postavena v roce 1923 a byla vybavena dvěma turbínami. Na jejím místě stál původně náhon na vodní kolo - lamfešt, který byl v důsledku častých povodní silně podemletý a ve špatném stavu. Turbinový domek z ostře pálených cihel, krytý eternitem s železnými okny a drátěnými vložkami, postavil vsetínský stavitel František Gebauer. Elektrické montáže provedla firma

Josefa Sousedíka, která dodala také dynamo a rozvodnou desku. Stavba byla kolaudována v říjnu 1923 a v prosinci téhož roku dodala firma Martinek a Calábek z Přerova celé strojní vybavení (turbíny, hřídel a regulátor). Stejnoseměrné dynamo bylo sice původně určeno ke svícení, ale firma ho k tomuto účelu využívala jen zřídka, takže bylo používáno jako motor k pohonu horizontální pily. Když vodní elektrárna u Křivačkárny přešla pod podnik MEZ, nebylo už pro elektrárnu využití, technické zařízení bylo vyrabováno a budova chátrala. Do provozu byla uvedena znovu na sklonku minulého století novým majitelem Josefem Fuskem, který cihlový domek od MEZU odkoupil a s nezměrným úsilím rekonstruoval původní vybavení.

Venkovský dům a sušárna ovoce

čp. 74 Rokytnice

Roubená chalupa, která pochází z poloviny 19. století, je jedna z mála dochovaných původních roubených chalup na území města Vsetína a je významným dokladem původní lidové roubené architektury na Valašsku. Mimořádně hodnotné je dochování funkční černé kuchyně s vybavením a též pece s kachlovými kamny v jizbě.

Urbanisticky významně

dotváří charakter seskupení několika tradičních valašských obydlí v lokalitě Potůčky - Uhliska, na území města Vsetín.

Tato roubená chalupa karpatského typu je tvořena obytnou částí a chlévy. V obytné části je vstupní síň s kamennou podlahou, z níž lze vstoupit do černé kuchyně se zděným sporákem a prkennou podlahou. V další jizbě s pecí a kachlovými kamny je na trámovém stropě vyryt letopočet 1895. Ze síně vedou schůdky na půdu osvětlenou jedním pultovým vikýřem a otvorem ve tvaru čtyřlístku. Na obytnou část pak navazují chlévy.

Sušárna je přízemní roubená stavba tvořená předsíní, sušárnou a sínkou, odkud se vytápěla pec. Kouř z topného systému byl odváděn průduchy v roubení a otvorem nade dveřmi, sušárna nemá komín. Jedná se o původní stavbu, jejíž stav odpovídá stáří a vlivu negativního působení povětrnosti. Původně byla sušárna postavena v obci Hovězí a asi v roce 1910 byla převezena na nynější místo. Sušárna je jedním z posledních reliktních hospodářských budov tohoto typu z karpatského území. Sušárny, původně na Valašsku hojně rozšířené, se staly v druhé polovině 20. století nefunkční a postupně mizely.

Hrob a památník československých vojáků

Pomník obětem 2. světové války je opatřen státním znakem a na desce je 13 jmen padlých čs. vojáků a dva neznámí vojáci, druhá strana památníku je psána azbukou s osmi jmény sovětských vojáků. Pomník nese v českém jazyce text „Čest padlým hrdinům 6. 5. 1949“.

Památník osvobození

Na památníku jsou historické výjevy z bojů a na zadní straně jména občanů, kteří položili své životy v boji proti fašismu. Památník byl

odhalen při příležitosti výstavy Valašsko v práci roku 1949. Autorem je akademický sochař Rudolf Hlavica.

Město Vsetín, Svárov 1080, 755 24 Vsetín.
Telefon +420 571 491 111, e-mail: posta@mestovsetin.cz
www.mestovsetin.cz

